

Perspektivy výzkumné politiky

Petr Fiala

Vážený pane předsedo, vážené kolegyně, vážení kolegové, dámy a pánové,

dovolte mi, abych Vám nejprve poděkoval za možnost vystoupit na dnešním Akademickém sněmu. Vážím si této příležitosti i Vašeho času, o to více, že jsem měl sám tu čest být v minulém období zvoleným členem Akademického sněmu a tedy mám vlastní zkušenost s úvodními projevy hostů na tomto shromáždění. Pokusím se proto mluvit stručně a věcně, nakolik mi to ovšem téma výzkumné politiky v České republice dovolí.

Podpora výzkumu

Předseda vlády České republiky Petr Nečas mě požádal, abych Vás při této příležitosti jeho jménem pozdravil a omluvil jeho neúčast, protože nyní je na dlouhodobě připravované oficiální návštěvě Maďarska. Mohu Vás ujistit, že nebýt této plánované cesty, zcela jistě by se jednání tohoto sněmu zúčastnil.

Byl jsem současně pověřen tlumočit Vám přesvědčení pana předsedy vlády o nezastupitelném postavení Akademie věd České republiky v našem systému výzkumu a vývoje, a o tom, že si je dobře vědom významu působení jednotlivých akademických ústavů při realizaci vědeckých aktivit v naší zemi. Rovněž jsem pověřen ujistit Vás, že výzkum a vývoj i nadále patří mezi hlavní priority současné české vlády. Zájmem vlády je stabilizovat finanční podporu výzkumu a vývoje ze státního rozpočtu. O tom svědčí fakt, že na rozdíl od jiných položek státního rozpočtu nedochází v této oblasti ke snižování výdajů, ale k udržování stávající úrovně. V roce 2012 budou prostředky pro výzkum mírně navýšeny, a to i přes probíhající reformní kroky a úsporná opatření omezující výdaje státního rozpočtu – pro úplnost dodávám, že výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj dosáhnou v roce 2012 výše 26,6 mld. Kč, což podle aktuálního předpokladu bude znamenat, že překročí 1 % HDP. Dále je zájmem vlády pokračovat v reformě systému výzkumu a vývoje a v dokončení zahájených změn.

Důkazem konkrétních kroků směřujících k lepšímu a efektivnějšímu fungování výzkumné politiky a zájmu pana premiéra o tuto oblast, je také to, že v září 2011 došlo ke zřízení pozice hlavního vědeckého poradce předsedy vlády s cílem posílit koordinaci výzkumné politiky a zlepšit komunikaci mezi jejími klíčovými aktéry, dále byla zřízena sekce výzkumu a vývoje a byl vybrán nový ředitel odboru výzkumu na Úřadu vlády. Před několika dny byla na návrh pana

premiéra jmenována nová Rada pro výzkum, vývoj a inovace. V této souvislosti je možno připomenout, že významné zastoupení v ní mají vědecké osobnosti spjaté s Akademií věd. Pan premiér také předpokládá, že předseda Akademie věd se bude zasedání Rady účastnit v pozici stálého hosta s poradním hlasem.

Předseda vlády vnímá Radu s ohledem na její poslání a úkoly nejen jako orgán poradní, ale je si vědom některých jejích exekutivních funkcí vyplývajících z toho, že kromě otázek koncepčního charakteru jsou jí zákonem dány i některé jiné povinnosti. Proto má v úmyslu podpořit její roli širší diskusí o směřování vědy a výzkumu, na které by se měla podílet větší skupina vědeckých a akademických pracovníků. Prostorem pro takovou diskusi by mělo být Fórum pro výzkum a vývoj, což je v tuto chvíli pracovní název této nové platformy. Mezi zhruba čtyřiceti účastníky zamýšleného fóra, které se bude scházet několikrát do roka, by měli být kromě členů Rady také zástupci vysokých škol, Akademie věd, aplikovaného výzkumu apod. Všechny tyto kroky jsou dány tím, že předseda vlády si je dobře vědom klíčového významu výzkumu, vývoje a inovací pro naši společnost, a že chce naslouchat názorům těch lidí, kteří se vědeckou prací zabývají.

Pan premiér se zájmem a pozorně sleduje situaci v Akademii věd, zejména pozitivně hodnotí postup Akademie věd při interním hodnocení jednotlivých týmů, což nepochybně vede jak ke zlepšování kvality akademických pracovišť, tak i ke zvyšování efektivnosti při využívání veřejné podpory, která je na jejich činnost poskytována. I proto došlo pro příští rok na základě doporučení pana premiéra při projednávání ve vládě k navýšení finančních prostředků na institucionální podporu ve prospěch ústavů Akademie věd nad rámec původně schválených výdajů, a to o 252 mil. Kč. Celkové výdaje Akademie věd coby poskytovatele podpory budou v roce 2012 ve výši téměř 4,7 mld. Kč, přičemž podstatná část bude ve formě institucionálního financování určena přímo na podporu činnosti ústavů Akademie věd.

Úkoly Rady pro výzkum, vývoj a inovace

Dámy a pánové, po tlumočení tohoto pozdravu a postojů pana premiéra mi dále dovoluji, abych Vás stručně informoval o některých aktuálních otázkách, před nimiž oblast výzkumu, vývoje a inovací stojí.

Jak většina z nás ví, nacházíme se téměř v polovině doby, pro kterou byla vládou přijata Národní politika výzkumu, vývoje a inovací ČR na léta 2009 až 2015. Nemusím zde připomínat, že některé kroky se zavést v uvažované podobě nepodařilo, že reforma z roku 2008 mnohde zůstala stát v půli cesty, a že se navíc některé původní představy ukázaly jako málo vhodné pro

praxi, jak nám ostatně potvrdil i nedávno skončený mezinárodní audit výzkumu v České republice. V následujícím období je potřeba se soustředit zejména na aktualizaci této Národní politiky, která má být provedena do konce příštího roku. Nově jmenovaná Rada pro výzkum, vývoj a inovace je dobrým předpokladem pro to, abychom s tímto úkolem dokázali rozumně naložit. S tím souvisí celá řada agend, které musí Rada ve spolupráci s výzkumnou komunitou v nejbližším období řešit.

Již nyní probíhá příprava nových národních priorit výzkumu a vývoje, a to podle vládou schváleného postupu; v současné době se také řada z Vás podílí na jejich přípravě v rámci činnosti Koordinační rady expertů či jednotlivých expertních panelů; tyto nové priority aplikovaného výzkumu by měly být vládě předloženy v červnu příštího roku. Hned na prvním zasedání se 16. prosince 2011 bude Rada zabývat principy pro přípravu návrhu výdajů na výzkum a vývoj ze státního rozpočtu na rok 2013 s výhledem na léta 2014 a 2015; úkolem Rady bude vhodně zkombinovat výsledky hodnocení, závěry mezinárodního auditu výzkumu a vývoje a cíle Národní politiky výzkumu a vývoje, přičemž základem budou celkové výdaje schválené ve střednědobém výhledu státního rozpočtu.

V otázce výdajů na výzkum a vývoj by mělo být prvořadým úkolem stabilizovat financování české vědy v příštích letech. Jde o to, abychom se při zohlednění již přijatých závazků (např. schválené programy výzkumu a vývoje) pokusili výrazným způsobem neměnit poměry mezi jednotlivými složkami výdajů s cílem, aby u výzkumných institucí byla meziročně zajištěna větší stabilita financování a tím i kontinuita jejich činnosti. S tím je spojena nutnost dokončit proces hodnocení podle Metodiky pro rok 2011 a přijmout rozhodnutí, jakou měrou a zda vůbec bude ovlivňovat návrh výdajů na další období. Nelze opomenout ani dokončení přípravy metodiky pro rok 2012 a celého systému hodnocení a poskytování institucionální podpory, přičemž Rada se musí v této souvislosti zabývat závěry mezinárodního auditu českého výzkumu. Rada bude muset rovněž rozhodnout, jak bude pokračovat v procesu posuzování, zda instituce naplňují znaky výzkumné organizace. Na to vše bude navazovat i to, jak při respektování rozpočtových limitů bude Rada přistupovat k přípravě nových programů výzkumu a vývoje, neboť každý nový program by znamenal překročení vládou již schválených střednědobých výdajů – a bylo by pro něj potřeba nalézt nové finanční zdroje, což se nyní nejeví jako příliš reálné.

Úkolem Rady by v následujícím období měla také být snaha koordinovat jednotlivé aktivity všech zainteresovaných subjektů, zejména ministerstev coby poskytovatelů veřejné podpory tak, aby jednotlivé strategie a politiky dotýkající se výzkumu byly navzájem provázány a aby nedocházelo ke zbytečnému duplicitnímu financování shodných aktivit. K tomu mají do

jisté míry napomoci také již zmíněné nově připravované priority orientovaného výzkumu, u kterých musí být zohledněny možnosti a kapacity výzkumných pracovišť a potřeby české společnosti.

Rada by se měla více než dosud zaměřit na rozvoj mezinárodní spolupráce, a to nejen z pohledu jednotlivých pracovníků či výzkumných pracovišť, ale z hlediska zapojení celého českého výzkumu do mezinárodních a především evropských aktivit. S tím souvisí i fakt, že je třeba se rychle začít orientovat na přípravu nového programové období Evropské unie, na přípravu nových operačních programů, a to bez ohledu na to, zda nakonec bude Česká republika Evropské komisi předkládat samostatný operační program zaměřený na výzkum a vývoj, nebo zda bude výzkum jednou ze složek nějakého velkého národního operačního programu

Stabilizace a důvěra

Dámy a pánové, jsem přesvědčen, že systém podpory výzkumu a vývoje je nyní především potřeba stabilizovat, že je nutno opustit modely financování konstruované na dobu předpokládaného kontinuálního růstu výdajů na výzkum a vývoj, že je nezbytné opustit model, který vede k nepředvídatelným meziročním změnám ve financování výzkumných pracovišť, a že je nutné zajistit poskytovatelům a především jednotlivým institucím potřebnou finanční stabilitu alespoň ve střednědobém výhledu.

Jsem přesvědčen, že je nezbytné významně upravit systém hodnocení výsledků výzkumu a vývoje, více ho přiblížit mezinárodním standardům a zdravému rozumu a zabránit tomu, aby negativním způsobem ovlivňoval chování jednotlivých badatelů. Jsem přesvědčen, že je potřeba rychle do celého systému podpory výzkumu, vývoje a inovací přinést nejen větší efektivitu, ale také více klidu, důvěry a stability.

Jsem si jist, že vedle zdravé konkurence a soutěživosti, jež jsou přirozenou součástí vědeckého prostředí, je nyní potřeba více posilovat kooperaci mezi akademií věd, vysokými školami, podnikateli a dalšími aktéry výzkumu, vytvářet prostředí podporující důvěru a spolupráci. Je to podle mého názoru jedna z opomíjených, ale nezbytných podmínek pro zvyšování kvality a excelence, o níž tak často mluvíme.

Na závěr mi dovolu, abych jménem pana předsedy vlády i jménem svým popřál Akademickému sněmu úspěšné jednání.

Akademický sněm Akademie věd České republiky, Praha 15. 12. 2011